

Yttrande över remiss: Promemorian En snabbare utbyggnad av häkten och anstalter (Ds 2024:25)

Inledning

Förslagen behandlar såväl tidsbegränsade lov som avvikelser från detaljplan.

Bestämmelserna om tidsbegränsade bygglov i plan- och bygglagen (PBL) har vissa likheter med bestämmelserna om avvikelser. Syftet är att åtgärder som inte fullt ut uppfyller de förutsättningar som krävs för ett permanent lov, men motsvarar ett konkret och omedelbart (tillfälligt) behov, ändå ska kunna komma till stånd i avvaktan på en mer långsiktig gångbar lösning, eller, i frågan om små avvikelser, möjliggöra permanenta lov för åtgärder som i allt väsentligt överensstämmer med planen och dess syfte.

När PBL infördes var det med det uttalade syftet att begränsa möjligheterna till sådana avvikelser. Dessa begränsningar syftade till att byggandet i väsentlig grad skulle regleras genom omsorgsfullt beredda, lokalt förankrade och politiskt beslutade detaljplaner (prop. 2009/10:170).

Tyngdpunkten i PBL har därför lagts vid planinstrumentet som verktyg för kommunernas arbete med bebyggelseutvecklingen (planmonopolet). Att styra utvecklingen genom detaljplaner handlar om medborgarinflytande, förutsägbarhet och likvärdig behandling av de bygglovssökande.

Tidsbegränsade bygglov, liksom avvikelser, för åtgärder som inte överensstämmer med den i planen utpekade inriktningen, bör därför tillämpas restriktivt.

Tidsbegränsade bygglov leder inte sällan till en inlåsningseffekt när det i efterhand visar sig att åtgärden behöver fortgå och det inte så lätt låter sig

lösas genom till exempel planändring. Skolpaviljonger är ett konkret exempel på detta.

Tidsbegränsade lov innebär vidare ett utökat behov av tillsyn. Här kan noteras att PBL genom införandet av 9 kap. 33 b § (9 kap. 33 c § i det nya förslaget) skärpts i synen på de tidsbegränsade byggloven. Regel- efterlevnaden har helt enkelt inte fungerat historiskt. Det finns en påtaglig risk att häkten och anstalter som inte ges en permanent lösning behöver avvecklas utan att det fortsatta behovet har tillgodosetts. Det riskerar att försätta kommunerna i en besvärlig sits, med krav på ingripanden. Motivationen att hitta permanenta lösningar minskar sannolikt också ju längre tidsbegränsning som gäller.

Förslagen

1. Tidsbegränsade lov behöver inte tillgodose ett tillfälligt behov.

Det bärande argumentet för tidsbegränsat lov har hittills varit att åtgärden kunnat bedömas som tillfällig och därför begränsad i tid. Om kravet att åtgärden ska vara tillfällig tas bort, bör det logiskt innebära att prövningen i första hand ska avse ett permanent lov. För handläggaren innebär detta en utmaning eftersom permanent lov inte kan ges om användningen inte har stöd i detaljplanen. Det är det tillfälliga behovet som motiverar ett avsteg från detaljplanen. Även för utomstående bör detta medföra onödig begreppsförvirring.

2. Tidsbegränsande lov för häkten och anstalter får ges upp till 20 år.

Även om det uttrycks som en möjlighet, torde det under alla omständigheter vara fråga om ett krav, så länge Kriminalvården bedömer att behovet av häktet eller anstalten finns kvar. En tidsutdräkt på 20 år kan inte ses som begränsad.

3. Tidsbegränsade lov för häkten och anstalter får ges även om alla kriterier för permanent lov är uppfyllda.

En bestämmelse av det slag som föreslås står i motsats till 9 kap. 30 §. Enligt denna ska bygglov ges för en åtgärd som uppfyller alla de krav som följer av bestämmelsen. Detta försätter återigen handläggaren i en besvärande situation då lagen alltså föreskriver permanent lov.

4. Trots 9 kap. 30 § får bygglov ges för ett häkte eller en anstalt om det avviker från detaljplanen och avvikelser avser bebyggelsens omfattning, utformning eller placering.

Avvikelse från utformningskraven riskerar att skapa problem vid prövningen, eftersom detaljplanens bestämmelser om placering, våningsantal med mera i sig är en typ av prövning, som är tänkt att ge bebyggelsen en viss karaktär. Detta kolliderar med övriga krav för bygglov, precis så som utredningen också nämner. En stor avvikelse från planen innebär sannolikt också en stor avvikelse från övriga krav, till exempel anpassning till stads- och landskapsbild. Detaljplanen riskerar därmed att urholkas i strid med de grundläggande intentionerna beträffande demokrati, medborgarinflytande och förutsägbarhet.

5. Regeringen får meddela föreskrifter om tidsbegränsade undantag från vissa krav.

Kraven i 2 kap. 6 § är tänkta att skydda allmänna intressen och flera av kraven är klart olämpliga att bevilja undantag ifrån, inte minst kraven om skydd mot uppkomst och spridning av brand och mot trafikolyckor och andra olyckshändelser. Undantag från dessa och övriga krav måste göras med försiktighet och god kännedom om vad undantagen kan innebära långsiktigt för samhället. Undantag från huvudregler ställer generellt sett handläggaren i en svår bedömningssituation.

Slutord

De ändringar som föreslås riskerar att urholka detaljplanen som uttryck för en demokratisk medborgardialog om bebyggelsens utveckling lokalt. Ändringarna riskerar att försvåra prövningen då förslaget har ett tydligt uttalat mål om fler beviljade bygglov, samtidigt som kommunen fortsatt har ett ansvar att bedöma åtgärdens lämplighet som i flera avseenden står i strid mot förslaget.

Som det framhölls i förarbetet till plan och bygglagen skulle de tidsbegränsade loven ses som en möjlighet i reserv för de fall då gällande plan lägger hinder för ett permanent lov. Reglerna om lov för tillfälliga åtgärder ansågs ”uppställda i sökandens intresse”. Kommunernas intresse av ytterligare tidsbegränsade lov torde däremot vara lågt.

Behovet att skapa plats för häkten och anstalter kommer sannolikt inte att minska. Med en växande befolkning är det svårt att se detta som ett tillfälligt behov. Beaktas bör också att andra samhällsaktörer som Statens institutionsstyrelse, migrationsverket och rättspsykiatri har behov som ökar.

Planeringen för var häkten och anstalter ska lokaliseras behöver därför ske i ett tidigt skede. Lokaliseringen bör hanteras redan i kommunernas översiktsplaner. Direktiv till kommunerna att se över gällande översiktsplaner för att identifiera möjliga etableringsplatser kan vara en väg framåt.

Eventuella tidsvinster i en förenklad plan- eller bygglovsprocess kan inte jämföras med de tidsvinster som kan göras med rätt lokalisering. Häkten och anstalter är en speciell typ av byggnationer och det finns vissa oklarheter kring vilka krav som gäller. Att ge Boverket ett uppdrag att ta fram vägledning är en viktig faktor för att effektivisera processerna med att bygga säkra häkten och anstalter och som kan skynda på bygglovsprocessen.

Förslaget om utökade möjligheter till avvikelser bör inskränkas till redan befintliga häkten och anstalter. Detta skulle kunna ha en viss positiv effekt då det redan finns en planberedskap för markanvändningen och en etablerad verksamhet som kan motivera avstegen. Dessutom finns sannolikt också en politisk beredskap med en möjlig positiv inställning till - och potentiell vilja - att nyttja möjligheterna till avvikelser.

Byggnadsnämnden i Umeå kommun

Tjänsteskrivelse

2025-02-12

Kommunstyrelsens
planeringsutskott

Diarienumr: KS-2024/01044

**Svar på remiss: En snabbare utbyggnad av häkten
och anstalter (Ds 2024:25)****Förslag till beslut**

Kommunstyrelsens planeringsutskott beslutar

att svara på remissen enligt byggnadsnämndens yttrande.

Ärendebeskrivning

Umeå kommun har fått remissen för besvarande. Kommunstyrelsen har inhämtat yttrande från byggnadsnämnden.

I denna promemoria lämnas förslag, bland annat på ett antal ändringar i plan- och bygglagen, som sammantaget bedöms skapa bättre förutsättningar för en snabbare, flexiblere och mer effektiv utbyggnad av fler häkten och anstalter på såväl kort som längre sikt.

Beslutsunderlag

Byggnadsnämndens yttrande.

Byggnadsnämndens protokoll 2025-01-22, § 2.

Remissmissiv

Promemorian En snabbare utbyggnad av häkten och anstalter (Ds 2024:25)

Beslutet ska skickas till

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet senast den 10 mars 2025.

li.remissvar@regeringskansliet.se

li.spn@regeringskansliet.se.

Ange diarienummer LI2024/00880 och remissinstansens namn.

Margaretha Alfredsson
stadsdirektörTomas Jakobsson
kommunsekreterare

§ 12

Diariennr: KS-2024/01044

Svar på remiss: En snabbare utbyggnad av häkten och anstalter (Ds 2024:25)

Beslut

Kommunstyrelsens planeringsutskott beslutar

att svara på remissen enligt byggnadsnämndens yttrande.

Ärendebeskrivning

Umeå kommun har fått remissen för besvarande. Kommunstyrelsen har inhämtat yttrande från byggnadsnämnden.

I denna promemoria lämnas förslag, bland annat på ett antal ändringar i plan- och bygglagen, som sammantaget bedöms skapa bättre förutsättningar för en snabbare, flexiblare och mer effektiv utbyggnad av fler häkten och anstalter på såväl kort som längre sikt.

Beslutsunderlag

Byggnadsnämndens yttrande.

Byggnadsnämndens protokoll 2025-01-22, § 2.

Remissmissiv

Promemorian En snabbare utbyggnad av häkten och anstalter (Ds 2024:25)

Beslutet ska skickas till

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet senast den 10 mars 2025.

li.remissvar@regeringskansliet.se

li.spn@regeringskansliet.se.

Ange diarienummer LI2024/00880 och remissinstansens namn.

Umeå kommun
Kommunstyrelsens planeringsutskott

Protokollsutdrag
2025-02-18

Justerares sign:

Utdraget bestyrks: